

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК ЗАПОБІГАННЯ ДЕСТРУКТИВНОСТІ ВЛАДИ

Розглянуто проблему політичної модернізації української держави на сучасному етапі її розвитку, визначено тип модернізації та особливості її перебігу в умовах сьогодення. Проаналізовано причини, які стоять на заваді модернізаційного реформування нашої держави. Запропоновані шляхи запобігання деструктивності влади в умовах модернізаційного оновлення суспільно-політичної системи України на її шляху до європейських стандартів.

Ключові слова: модернізація, політична модернізація, «наздоганяюча» модернізація, «часткова» модернізація, реформаційний процес, деструктивність влади.

Актуальність проблеми. Модернізаційні процеси, що проходять в Україні понад 20 років, не привели до суттєвих змін у функціонуванні інститутів політичної влади, якісного покращення економічної, соціально-культурної та правової систем нашої країни, зростання добробуту народу.

Це було зумовлено низкою причин, серед яких історичні обставини, пов'язані з розпадом Радянського Союзу, поразкою комуністичної ідеології та формуванням ідеологічного плюралізму в новому політико-правовому просторі, трансформацією однопартійної системи в багатопартійну, не оформлені групи інтересів та політичні партії, незалежні від держави, невідповідність законодавчої бази новоутвореній незалежній країні, зруйно-

вана стара та повільна побудова нової системи господарювання, відхід від старих схем суспільного будівництва за відсутності нових, зміни стандартів споживання, а у зв'язку із цим зростання соціальних очікувань; відсутність, з одного боку, економічних та соціокультурних передумов, а з другого — авторитетних політичних сил, які б запропонували суспільству проект модернізації головних сфер життєдіяльності суспільства, мали б волю щодо його реалізації та підтримку електорату. Також на шляху модернізаційних перетворень України стояли довготривале формування автономії особи, її імунітету щодо тотального державного втручання й контролю, інертність національної самоідентифікації соціуму, пасивність самого суспільства щодо побудови незалежної та суверенної держави, формування політичної нації, створення ринкової економіки, інституту приватної власності, які б забезпечували потужний середній клас — основу громадянського суспільства.

Необхідною умовою модернізації в Україні мав бути реформаційний процес, який би спирався на ґрунтовну законодавчу базу, організований сильною та відповідальною владою. Проте різноманітні реформи, ініційовані та здійснені вітчизняною політичною елітою — основної сили, яка мала б осмислювати і втілювати ідеї модернізації, проводилися непослідовно та хаотично, що призвело до поширення деструктивних тенденцій у розвитку всіх сфер діяльності нашої країни. Сталося погіршення якості державного управління, деморалізація суспільних стосунків, перманентних політичних та економічних криз, збільшення і загострення соціальних розбіжностей, зубожіння більшої частини населення та знищення середнього суспільного прошарку, виявилася недосконалість та вибірковість застосування законів, зростання злочинності, падіння рівня забезпечення основних прав громадян, поширення політичної індиферентності і пасивності переважної більшості населення, відсутності консолідованої політичної нації, згуртованої навколо спільної національної ідеї, розвиненого громадянського суспільства європейського типу.

Масштабна й тотальна корупція в органах державної влади, в руках якої зосереджена значна частина багатства та ресурсів країни, нездатність правлячих кіл осягнути і сформулювати довгострокову стратегію випереджаючої модернізації та успішно вирішувати задачу мобілізації ресурсів для реалізації проголошених реформ, поступово перетворили український політикум на кланово-олігархічне угруповання. Це паразитичне утворення, що дбало тільки про свої інтереси та роками проводило непослідовну, ірраціональну політику, нарешті, виявилось відірваним від потреб суспільства, за рахунок якого жило та збагачувалося, що призвело до руйнації фундаменту будь-якого модернізаційного процесу. Посилення кастовості, жорсткої ієрархічності, зростання бюрократії та її самостійності, засилля адміністрації стало

благодатним ґрунтом для безвідповідальних, а в деяких випадках злочинних рішень та дій можновладців, які ігнорують норми моралі та втрачають почуття елементарної поваги до свого народу, гальмують формування демократичної, правової, соціальної держави, поглиблюючи деструктивність української влади.

Аналіз процесів, що відбуваються в сучасній Україні, свідчить про низьку соціально-політичну ефективність функціонування як політичної системи, передусім, інститутів і органів управління та координації політичного життя, так і усіх найважливіших сфер життєдіяльності суспільства, його інститутів, організацій та відносин, які в сукупності зумовлюють політичну самоорганізацію суспільства. Це призводить до зниження ступеня зв'язку між політичною системою і суспільством та відповідно втрати владою підтримки населення без чого реформаційні зусилля можуть не дати очікуваного ефекту, а задіяні ресурси будуть витрачені марно, і політична модернізація в Україні буде приречена на поразку. Причина такого стану в країні багато в чому визначається деструктивністю влади, що призвела до порушення її структури зсередини, нестабільності існуючого конституційного ладу, поширення управлінської кризи, порушення конституційних прав і свобод людини, поглиблення соціальної нерівності в суспільстві, гостроти суспільного протистояння тощо та сприяла поширенню деструктивних, руйнівних за характером політичних процесів, фактично спрямованих на дезорганізацію та руйнування політичної системи суспільства [1, с. 175].

Стає очевидним, що без запровадження механізмів подолання деструктивності влади важко очікувати суттєвих змін у політичній, економічній, соціально-культурній та правовій системах України, а подальший поступ у напрямках демократизації та зростання добробуту народу відповідно до досягнень провідних країн світу стає неможливим. Необхідність модернізаційних перетворень у сучасній українській державі обумовлена потребою прискорити темпи вдосконалення суспільного організму та запобігти проявам деструктивності влади, що приведе до реальної спроможності інститутів і органів управління реагувати на потреби громадян, покращити їх життя, повернути довіру народу до влади, своєчасно вирішувати проблемні питання, від розв'язання яких залежить політичне майбутнє нашої країни. Саме політична модернізація як процес, спрямований на створення підвалин для формування стабільного суспільства, підвищення рівня і поліпшення якості життя і діяльності населення, конкурентоспроможності держави, що не обмежується політичною сферою, а охоплює економічну, соціальну, культурну, правову та інші галузі суспільного життя, сприятиме оновленню владного Олімпу, його відповідності потребам сучасного розвитку країни та інтересам українського народу.

Аналіз останніх джерел і публікацій показав, що проблема політичної модернізації є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених. У працях В. Авер'янова, В. Андрущенко, Р. Аграноффа, Г. Алмонда, В. Бабкіна, О. Бабкіної, В. Баркова, В. Бебіка, З. Бжезинського, С. Блека, С. Верби, Т. Верхейна, Є. Головахи, В. Горбатенко, С. Ейзенштадта, А. Етціоні, В. Журавського, Б. Концелярука, С. Кравченко, Д. Лапаламбара, С. Ліпсета, Ф. Лонго, М. Михальченко, М. Мокляка, С. Наумкіної, Т. Парсонса, Л. Пая, В. Ребкала, У. Ростю, Л. Сморгунова, С. Хантінгтона, В. Цаффа, В. Цветкова, М. Шаповаленко, П. Штомпки, М. Шульги, Г. Щедрова, В. Якушика та багатьох інших розглянуті питання багатоманітних аспектів теорії модернізації та застосування її методологічного аналізу з метою досягнення різних феноменів суспільно-політичної практики, досліджені особливості модернізаційних перетворень у різних сучасних суспільствах, визначені фактори і складові, які впливають на здійснення модернізаційних реформ, проведено аналіз етапів і стадій, типів модернізації, ведеться пошук механізмів та рушіїв політичної модернізації в різних регіонах світу.

Проте попри достатню кількість робіт з даної тематики деякі аспекти вимагають подальших досліджень, зокрема це стосується нашої країни, де процеси політичної модернізації тривають, а проблема подолання деструктивності влади в умовах сучасного розвитку української держави залишається. Тому *метою статті* є визначення шляхів запобігання деструктивності влади в умовах політичної модернізації української держави.

Виклад основного матеріалу. Модернізація завдає напрям розвитку державі та громадянському суспільству, орієнтуючи суспільство з усіма його складовими на вдосконалення, просування вперед, на розробку й реалізацію нових цілей, завдань, стратегій, поліпшення, удосконалювання соціальних інститутів, суспільних відносин, нарешті, очищення влади від усього, що заважає їй бути ефективною для добробуту народу, суспільства та держави. Модернізація як процес технологічних, економічних, соціокультурних і політичних змін у суспільстві, які кардинально впливають на його економічну організацію, соціальну стратифікацію, ціннісні уявлення і, загалом, на повсякденне життя людей супроводжується поширенням західного раціоналізму, сцієнтизму, збільшенням уваги до природи, зростанням популярності ідей соціальної рівності та індивідуальної свободи [2, с. 6] та передбачає реформування політичної системи. Модернізацію розглядають як синонім практично всіх прогресивних соціальних змін, у результаті яких суспільство просувалося вперед у своєму розвитку [3, с. 170], оновлювалося.

Історично процес політичної модернізації в сучасній Україні належить до типу «наздоганяючої» (неорганічної, вторинної) модернізації, що означає

використання допомоги і досвіду передових країн, які розглядаються як приклад, орієнтир, до якого слід прагнути в процесі економічних, політичних, соціокультурних та інших перетворень у державі, застосування новітніх технологій та обладнання, інвестицій, допомоги у підготовці національних кадрів, створення умов для розвитку громадянського суспільства тощо. Таким прикладом для України стали найрозвинутіші країни Європи та США, які надають нашій державі всіляку допомогу для «забезпечення реального народовладдя, створення ефективного механізму виявлення політичних інтересів народу України, різних соціальних груп, регулювання політичних відносин за кращими зразками цивілізаційного досвіду країн усталеної демократії» [4, с. 53]. При цьому існує загроза, що «наздоганяюча» модернізація, розвиваючись як рух за завчасно заданою траєкторією, за опрацьованими й нав'язаними суспільству ззовні схемами, може призвести до негативних наслідків, у тому числі до інтелектуальної деградації суспільства, спустошення свідомості; до деформації політичної системи, яка стає однополярно орієнтованою в ситуації «придушеного плюралізму». За цих обставин народ як основний суб'єкт суспільного прогресу не може бути сувереном своєї історії, а історичний процес розглядається як механічне втілення запозичених іззовні цінностей. Нарешті, «наздоганяюча» модернізація призводить до деградації реформаторської еліти, котра, прагнучи будь-якою ціною утвердити у власній державі чужі стандарти, денационалізується, стає космополітичною, віртуальною [5, с. 47–48]. Нашому народові після розпаду Радянського Союзу дісталася еліта радянських часів, деякі представники якої, за думкою західних елітарних кіл та експертів, не відрізнялися високим інтелектом, духовністю і справжнім патріотизмом. Тому в ході «наздоганяючої» модернізації реформи в Україні не спрацювали, бо бракувало не тільки коштів, а й справжньої, власної управлінської еліти, державотворчого досвіду, професіоналізму в системі управління, яка за своєю сутністю була деструктивною. Оскільки навіть часткова ротація політичних та економічних еліт після «помаранчевих подій» в Україні на рубежі 2004–2005 рр. і оновлення елітських кіл після Революції Гідності 2013–2014 рр. не привели до вдосконалення суспільних інститутів — держави і громадянського суспільства, стабілізації соціально-групової структури суспільства (збільшення «середнього» класу, зменшення кількості бідних та малозабезпечених верств населення), активізації людського та зростання економічного потенціалів, а сприяли поглибленню системної кризи, зростанню в громадській свідомості протестних настроїв у соціумі та виходу на політичну арену нового покоління, яке диктує українському політикуму новий порядок денний.

Сучасний етап політичної модернізації в Україні здійснюється в складних умовах розвитку держави, спричинених війною, розв'язаною сепаратистами

Донбасу на сході країни при матеріальній та морально-психологічній підтримці з боку Росії та широкомасштабною кризою, яка призвела до різкого погіршення життя населення нашої країни.

З одного боку, обмеженість ресурсної бази, катастрофічне положення в економіці держави, падіння ВВП на 5%, прискорення інфляції до 17–18% через зростання тарифів, дефіцит держбюджету 2015 р. 20% ВВП, а отже, можливий ризик дефолту до літа 2015 р., зростання зовнішньодержавного боргу, падіння гривні за рік на 150%, запровадження нинішнім урядом плану економії з радикальним урізанням «соціалки», зниження середньої заробітної плати в доларовому еквіваленті до 140 доларів та затримка її виплати, масове банкрутство дрібних і середніх компаній, зростання безробіття до 12%, масова імміграція українців на заробітки за кордон. Усе це супроводжується атомізацією суспільних відносин і розповсюдженням аномії, поширенням маргіналізації та політичної дезінтеграції суспільства, соціальна структура якого погано пристосована до різких струсів і дуже повільно налаштовується на зміни, що відбуваються в умовах політичної модернізації української держави. З другого боку, країна несе щоденні мільйонні витрати на АТО, лікування поранених та намагання хоч якось відбудувати інфраструктуру на звільнених від терористів територіях, чисельні людські жертви у фронтівій зоні, за відсутності системи ефективної мінімізації таких втрат, адекватних моделей та інститутів соціального захисту.

Водночас частина українців перебуває під впливом надуманого поділу країни за мовно-культурними відмінностями на буцімто «націоналістичний» Захід і так званий «проросійський» Схід, нав'язаними російською пропагандою ідей про відокремлення півдня і сходу України та приєднання цих регіонів до Російської Федерації, так званого «русського миру», проведення референдуму щодо федерального устрою в країні, надання російській мові статусу другої державної та протидіяти українській владі, що підсилює сепаратистські настрої, особливо у тимчасово окупованих терористами регіонах країни, куди не доходить соціальна підтримка населенню з боку держави. Більше того, частина жителів донбаського регіону проявляє агресивне ставлення до українських військових, які, ризикуючи своїм життям, забезпечують безпеку сімей, які залишилися в зоні проведення антитерористичної операції, та захищають незалежність України. Крім того, здійснення модернізаційних процесів обтяжується невирішеними проблемами, що пов'язане з втратою державності у минулому, браком традицій державотворення та психологією бездержавного народу, яка культивувала меншовартість та нерішучість у самостійних державотворчих процесах [6].

При цьому 92% території України залишаються поза зоною військового протистояння. Війна на Донбасі, з одного боку, стала бідою для українців, а з другого, сприяла прояву людсьми співчуття до ближнього, співпереживання, допомоги, самопожертви, нарешті, консолідації українського суспільства. З'явився шар активних людей, волонтерів, які готові підтримати соціально-економічні перетворення в нашій державі, започатковані владою, небайдужа частина якої намагається виводити зі своїх лав неефективних бюрократів, а на їх місце брати нових, цілеспрямованих і націлених на результат осіб, у тому числі іноземних фахівців. Отже, плацдарму для реформування більше ніж достатньо.

Оскільки модернізаційні процеси порушують інертність країн, влада яких намагається відійти від старих схем суспільного будівництва та замінити сталі стандарти споживання новими, не встигаючи консолідувати суспільство для підтримки своїх модернізаційних проєктів, не встановивши діалог із соціумом, не залучивши його до співпраці, свідомого вибору подальшого розвитку держави (наприклад, через референдум), у суспільстві може зростати напруження, конфліктність, протестні настрої, що призведе до його дестабілізації. Суспільно-політичні інститути не в змозі адекватно реагувати на зміни й амортизувати поштовхи, а нова-стара політична еліта на всіх ланках владної вертикалі не може домовитися про проведення ключових реформ, що спрямовані, серед іншого, на вдосконалення традиційних інститутів, які в процесі модернізації мають суттєво змінити свої функції та характер діяльності або взагалі реформуватися у нові, сучасні соціально-економічні інститути. Усе це ставить нашу країну у важке становище виживання в умовах виснажливої гібридної війни і катастрофічної ситуації, що склалася в економіці України, поглиблення якої може призвести до вичерпання потенціалу та деконсолідації суспільства. За соціологічними даними багато українців на межі нервового виснаження, зростає рівень тривожності й незадоволеності своїм фінансовим становищем, кількість оптимістів стрімко падає [7].

Відсутність політичної волі щодо реальних змін у державі, складна економічна ситуація і соціально-економічна нестабільність, продовження гібридної війни на Донбасі веде до розчарування владою певної частини населення та запускає зворотний відлік суспільної довіри. Як результат, публічний простір набуває в очах людей особливої небезпеки та підсилює відчуття відчуження, сприяє формуванню критичної маси протестних настроїв, виявляючи реакцію соціальних груп і політичних структур у періодичному посиленні радикальності. Так, тільки наприкінці грудня 2014 р. українці протестували проти різкого зниження рівня життя, невиплати

зарплати (пенсій чи стипендій), підвищення оплати за проїзд, демонстрації російських фільмів по телебаченню, в яких іде пропаганда насилля, вимагали відставки прокурорів та інших правоохоронців, що втратили довіру громадян, зняття недоторканності з суддів та притягнення їх до відповідальності, відставки окремих депутатів та мерів міст. Ці та інші протестні дії українців лише посилюють антимодернізаційні і контрмодернізаційні тенденції в країні, що створює перешкоди та бар'єри на шляху модернізації.

Крім того, трансформаційні зміни напівстихійного характеру, що відбуваються в Україні, можуть затримати динамічне, свідомо регульоване і якісне покращення в економічній, політичній сферах на стадії «часткової» модернізації, коли в межах даної суспільно-політичної системи переплетені суперечливі елементи (традиційність і раціональність як принципово протилежні способи поведінкової орієнтації людини й суспільства), відсутній консенсус між правлячими та опозиційними політичними силами (елітами, партіями), залишається низьким ступінь залучення громадян у систему представницької демократії, а відкритість конкуренції еліт — далекою від бажаної, що уповільнює структурно-змістовне перетворення політичної системи, спрямоване на розкриття всіх її потенційних можливостей, формування політичної структури соціальної дії, принципово нових економічних, технічних, адміністративних навичок і відповідних організаційних структур. Отже, «часткова» модернізація гальмує рух уперед, бо «являє собою такий процес соціальних змін, котрий веде до інституціалізації в одному й тому ж суспільстві відносно модернізованих соціальних форм і менш модернізованих структур» [8, с. 72–73], тобто коли відбувається перенесення готових зразків, вироблених модернізованим світом, у суспільства, які ще не встигли модернізуватися. Для таких суспільств характерне протистояння протилежних способів поведінкової орієнтації людини, політичних, економічних, технічних, адміністративних особливостей функціонування діючих структур та інституцій минулих зразків з раціональними елементами модернізованого суспільства. Враховуючи, що українське суспільство й далі перебуває в глибокій системній кризі, нація вимирає, народ у своїй масі змушений, як і раніше, дбати про фізичне виживання, що свідчить про багаторічну деструктивну діяльність влади, яка за роки незалежності не спромоглася змінити занедбані суспільство, економіку, культуру, освіту, природне середовище і всевладну корумповану бюрократію на чолі з ново-старою політичною елітою [9, с. 105], такий варіант подій може зупинити прогресивні тенденції в розвитку української держави та суспільства.

Тому Україні вкрай потрібна модернізація як протидія різним проявам деструктивності в діяльності окремих політиків та їх об'єднань, що гальмує

політичний, соціально-економічний та культурний розвиток країни, спричиняє різноманітні антисоціальні явища, в тому числі поширення корупційності та злочинності в суспільстві, невиправдані величезні матеріальні витрати на реалізацію неефективних та безглузвих проєктів, делегітимацію влади, нестабільність усієї політичної системи тощо не тільки на сучасному етапі, але й у недалекому майбутньому [10, с. 96].

Успішно проведена політична модернізація української держави безумовно сприятиме зменшенню деструктивності влади, особливо в наш час, коли значна частина української політичної еліти прийшла до влади з модернізаційними настроями, намагаючись реалізувати економічні перетворення задля досягнення політичних цілей. Але на заваді проведенню реформ в Україні стали численні перешкоди, і замість прискореної модернізації української держави вона опинилася перед загрозою занурення в політичний вакуум. З одного боку, воєнно-політичні та соціально-економічні проблеми, що значно ускладнило процеси «наздоганяючої» модернізації в українській державі та стало чинником її гальмування, з другого — брак сучасно мислячої, патріотично налаштованої й соціально відповідальної національної еліти, не підготовленої до реформування країни, особливо в системі державного управління. Для частини політичного істеблшменту України, переважно високопосадовців старшого віку (у своїй більшості це колишні регіонали, які перейменувалися в «Опозиційний блок»), які до того ж не є проукраїнськими, характерні радянські атавізми, про що свідчить їх намагання спрямувати процес політичної модернізації української держави на задоволення їх фінансово-кланових інтересів. Для цих політиків не притаманні морально-етичні засади, патріотизм, компетентність та інші шляхетні орієнтації та чесноти, щоб наблизитися до соціального статусу еліти та діяти для блага держави, а не тільки задля реалізації особистих інтересів. Більшість із них дискредитує ідеали незалежності та демократії, а також ідею реформ, призводить до розгубленості, розчарування та зневіри свого народу. Ця частина політичної еліти України далека від тієї, про яку В. Липинський свого часу писав як про «групу найкращих у даний момент серед нації людей, які найкращі серед неї тому, що власне вони в даний момент є організаторами, правителями і керманичами нації» [11, с. 131], бо за часи свого перебування при владі вони так і не спромоглися осягнути, донести до свого народу та реалізувати національні інтереси своєї країни, утримати її в центрі європейського та світового цивілізаційного процесу. Саме за їх участю проводилася антимодернізаційна політика та відбулася відмова від власної стратегії «постіндустріальної перспективи». Так, реформування економіки в Україні не супроводжувалося демократизацією суспільства, удосконаленням суспільних інститутів — держави і громадянського суспільства, тобто проводилися

надзвичайно, інерційно була втрачена сутність модернізаційного процесу. Це призвело до підживлення тіньової економіки, зростання номенклатурності, бюрократизму, політичного нігілізму, поповнення елітських груп особами з низьким рівнем культури та моральності, іноді з кримінальним минулим, що у свою чергу сприяло виникненню кланового регіонального протистояння. Безсистемне та непослідовне реформування в Україні наприкінці ХХ — початку ХХІ ст., обмежене вузькими рамками «ринкових реформ», призвело до створення виняткових можливостей для збагачення «нових українців» та прискорення безпрецедентного розшарування суспільства, руйнації економічного та технологічного потенціалу країни, в кінцевому рахунку — до втрати елітою довіри, до розчарувань широких верств населення у демократичних гаслах, які вона пропонує суспільству як генератор ідей.

Оновлення політичної еліти молодими людьми віком близько 30-ти років з числа журналістів, вчених, громадських діячів і навіть комбатів, які до приходу до владних структур були активними борцями з системою, дало суспільству надію на те, що саме ці лідери сучасного парламентського типу сприятимуть модернізаційному ривку та переведенню процесу суспільних змін у цивілізоване сучасне русло з осмисленою стратегічною перспективою для України. Проте, за думкою деяких вчених, їх потрапляння до влади виглядає як конвертація символічного капіталу у владу, і не більше [7], тобто «... кредиту, свого роду авансу, ... завдатку, позики, яку надає одна лише віра всієї групи тому, хто дав їй матеріально-символічні гарантії...» [12, с. 234]. Як відомо, власник символічного капіталу здатен надавати цінність тому, що сам вважає цінним, але в очах інших і може конвертувати свій капітал в інші види капіталу (наприклад, стати політиком) [13]. Символічний капітал є складним поєднанням ресурсів (сили, волі, привабливості, харизми, здатних конвертуватися у владу), володіння якими визнається суспільством як право на домінування. Саме з цим активним ресурсом, що визнається з боку суспільства та забезпечує його власнику здатність впливати на формування суспільної свідомості та громадської думки шляхом визнання за ним цього права як легітимної компетенції [14, с. 322] потрапили до української політичної еліти нові, переважно молоді за віком члени. Проте новим представникам «правлячої касты» не вистачає професійного досвіду та мудрості, розуміння мети, яка формує та організовує все суспільство однією організуючою ідеєю [15, с. 194]. Отже, строката за складом українська еліта, до складу якої входять частково нові люди, які за старого режиму не мали ніякого стосунку до влади, а також здебільшого ті, хто був при владі за радянські часи та після отримання Україною незалежності, якісно оновилися, політично, ідеологічно, психологічно та етично пристосувався до

умов і вимог нової системи — це одна з головних проблем політичної модернізації української держави. Але іншої політичної еліти в Україні немає.

Усі найважливіші рішення приймає владна еліта, хоча в Україні правлячий клас чітко не знає, з якого боку почати зміни, оскільки не бачить у них свого місця. Український політикум, балансуючи між звичайним людським егоїзмом щодо розширення своїх прав і повноважень та честю і мораллю, вимушений проводити складні та масштабні перетворення, вирішуючи проблеми нової політики безпеки та державного управління, дерегуляції діяльності бізнесу, нової антикорупційної політики, реформування МВС та судової системи, проводити земельну реформу та займатися розробкою і реалізацією Стратегії української гуманітарної політики, реалізовувати закон про вищу освіту, справедливе пенсійне забезпечення, програми з МВФ, Світовим банком, ЄБРР, ЄІВ та іншими МФО та багато іншого. Проведення низки реформ в Україні потребують і конституційних змін, для яких необхідна залізна політична воля.

Модернізаційні процеси потребують формування налагодження діалогу між владою і народом, збільшення числа індивідів, які мають не лише право, а й реальну можливість бути почутими під час винесення політичних рішень як необхідної умови зміцнення демократії й становлення громадянського суспільства, щоб не було застою та корупції, приводу для розвитку кланів як прояву деструктивності влади. Модернізація орієнтує суспільство на вдосконалювання, просування вперед, на розробку й реалізацію нових цілей, задач, пріоритетів, стратегій.

В Україні значна частина населення готова до реформування, бо сподівається, що через час жити стане легше. Більшість народу вже не розцінює НАТО, ЄС і США як ворогів України. А це дуже позитивна ознака для модернізації України, оскільки знімається блокування євроцентристського модернізаційного проекту з боку масової свідомості [16, с. 25]. Така відкритість людей до модернізаційних змін у нашій країні полегшує проведення реформ. Проте сьогоденне українське суспільство — це складне перехідне суспільство, яке вимагає системи базових цінностей, визначених економічних і соціокультурних орієнтацій. А коли люди доведені до відчаю погіршенням життя, втрачають відчуття належності до певної соціальної спільноти, не мають об'єднуючої національної ідеї та усвідомлення своєї тотожності з певною культурною моделлю на її основі, їм ні до чого, крім виживання, діла немає. Потенціал суспільства може бути вичерпаний і воно деконсолідується. І це може стати ще однією перешкодою на шляху політичної модернізації української держави.

Для виникнення у соціуму сучасних психологічних установок і орієнтацій, пов'язаних із такими характерними особистісними рисами, як участь

у політичному і громадському житті, усвідомлення своєї громадської ролі, поінформованість тощо владі потрібно постійно підтримувати стан діалогу із соціумом, всіляко скорочувати дистанцію між державою та суспільством для встановлення порозуміння між ними й зняття напруги, на всіх рівнях суспільної організації розширяти механізми політичної соціалізації, підтримувати систему політичного рекрутування до політичної еліти з «нижніх» рівнів політичної системи суспільства. Повернення довіри та поваги до тих, кого обрали для керування країною та турботи про свій народ, що сприятиме прискоренню процесу модернізації, але без його форсування, що, у свою чергу, допоможе владі знаходити шляхи розв'язання проблем при підтримці суспільства та проводити модернізацію в державі через її реформування, щоб зрівнятися з розвинутими країнами світу.

Як **висновок** зазначимо, що задля запобігання деструктивності влади в умовах політичної модернізації української держави необхідна сукупність дій, у тому числі активізація взаємної діяльності державних інституцій та науковців, які вивчають теоретичний і практичний досвід процесів модернізації в сучасному світі задля розробки, а втілення в життя дієвої, довгострокової соціально-економічної й політичної стратегії розвитку країни в сучасних умовах й уникнути тих помилок, які перешкоджають здійсненню ефективних реформ; досліджують стратегічні питання теорії і практики державного будівництва та розробляють стратегії формування нової ціннісно-нормативної системи, займаються конструюванням єдиної української національної ідеї, оформленням цілісної та адекватної новим умовам розвитку держави підготовки і підвищення кваліфікації нової еліти, яка, у свою чергу, забезпечить рух суспільства шляхом модернізації та стане взірцем для народу, розуміючи, що реформи — це плановий, організований процес, який неможливо здійснити без сильної та відповідальної влади.

Результативність модернізаційних процесів залежить від відповідальності його суб'єктів, оновленого політикуму, який діє в межах чіткого розподілу компетенції різних органів і структур усіх гілок влади, швидко, без тяганини та безпредметних спорів ухвалює та впроваджує політичні рішення; сприяє забезпеченню принципу демократизму в діяльності всіх органів державної влади та місцевого самоврядування, відкритості їх діяльності; політичної та духовної консолідації суспільства; розвитку політичної та правової освіти, культури населення [17, с. 53–54]. Перспективи політичної модернізації залежатимуть від спроможності діючого політикуму розгорнути формування політичних інститутів і культури, які б забезпечили відкрите політичне суперництво багатоманітних сил у боротьбі за владу, сприяли створенню ефективної системи місцевого самоврядування, яка б перетво-

рилась на реальну альтернативу традиційному бюрократичному централізму [18, с. 93–94].

Процеси політичної модернізації, що тривають в Україні, будуть успішними за умови своєчасного попередження та регулювання владою соціально-економічних, демографічних, національно-територіальних, ідейно-моральних та інших конфліктів та інституційно-функціональних криз у надрах держави.

Для ефективного проведення реформ, спрямованих на досягнення стандартів європейської соціальної та економічної стабільності, інноваційного простору, владі необхідно прийняти та дотримуватися законів, які зроблять реалізацію реформ незворотними, залучати передові світові технології в промисловість, сільське господарство, сферу обслуговування, політичний і освітній процеси, у науку й культуру, але і створювати свої нові конкурентоспроможні науково-технічні, політичні й освітні технології [16, с. 18].

Важливим елементом успішної модернізації країни та зниженням рівня деструктивності влади є докорінна зміна формату спілкування держави та громадян, що потребує умов, за яких суспільство отримує реальні можливості покращувати політичну, управлінську та судову еліти, а відтак і покращувати державну політику та розвиватися [19, с. 4]. З боку громадянського суспільства, яке поки що не стало чинником тиску на еліту в напрямі якісного оновлення країни та міжнародних організацій необхідне створення жорсткого моніторингу усіх обіцянок та дій Уряду, Президента та інших державних управлінців, контролю над процесом прийняття та реалізації державно-політичних рішень, що буде дієвим механізмом попередження деструктивності влади. Такий соціальний контракт між владою і народом сприятиме закріпленню довіри до держави з боку громадян та міжнародних партнерів, за відсутності якої падає довіра населення до політичних інститутів, а протестний потенціал, який у будь-який момент може стати вибухонебезпечним, у суспільстві зростає.

Самій владі необхідно не допустити політичного протистояння між сторонами, що перемогли на виборах, а сконцентрувати всі можливі ресурси на шляху реформування, здійснення кроків, спрямованих на стимулювання процесів інтеграції та демократичного розвитку досягнення високих стандартів європейської соціальної та економічної стабільності, інноваційного простору, створення умов для найповнішої реалізації громадянських прав і свобод людини і громадянина. Політичному класу треба і самому боротися із негативними проявами влади, не чіпляючись за корисні інтереси, зосередитися на швидкому та незворотному процесі здійснення реформ за допомогою суспільства. Враховуючи те, що модернізаційні процеси в су-

часній Україні передбачають елементи шокового характеру та здійснення низки реформ у доволі стислі строки, вирішення основних проблем сучасного етапу політичної модернізації в українській державі можуть стати своєрідним орієнтиром для формування самобутньої вітчизняної моделі суспільно-державного розвитку та зменшити деструктивність влади, яка залишилися від тоталітарного минулого в нашій країні. Отже, шляхами запобігання деструктивності влади в умовах політичної модернізації української держави має стати внутрішній потенціал країни як рушійна сила модернізаційних перетворень в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сахань О. М. Деструктивний вплив влади на перебіг сучасного політичного процесу в Україні / О. М. Сахань // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – № 4(23). – С. 173–189.
2. Шуст Н. Б. До проблеми соціальної модернізації українського суспільства / Н. Б. Шуст // Наук. пр. – Соціологія (Соц. інститути та процеси). – 2008. – Т. № 84. – Вип. 71. – С. 5–8.
3. Штомпка П. Социология социальных изменений : пер. с англ. / П. Штомпка ; под ред. В. А. Ядова. – М. : Аспект-Пресс, 1996. – 416 с.
4. Друк Ю. Я. Зміст та основні складові модернізації політичної системи України / Ю. Я. Друк // Акт. пробл. держ. упр. : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. – № 2(34). – С. 50–59.
5. Гальчинський А. Глобальна криза чи криза глобалізації? / А. Гальчинський // Віче. – 2002. – № 1. – С. 44–50.
6. Пірен М. Українська еліта і проблеми модернізації суспільства [Електронний ресурс] / М. Пірен // Незалежний культурологічний часопис «І». – 45/2006. – «У пошуках втрачених еліт». – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/piren.htm>.
7. Головаха Е. У власти закончилось время на эксперименты и ошибки, 01.03.2015 [Електронний ресурс] / Е. Головаха. – Режим доступу: http://news.liga.net/interview/politics/5198471-golovakha_u_vlasti_zakonchilos_vremya_na_eksperimenty_i_oshibki.htm.
8. Критический анализ буржуазных теорий модернизации : сб. обзоров. – М. : ИНИОН АН СССР, 1985. – 242 с.
9. Сахань О. М. Деструктивність влади як проблема модернізації політичної системи України / О. М. Сахань // Стратегії реформ і пошук політичного балансу в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (XXIV Харк. політол. читання). – Х. : ХАП, НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України, 2011. – 150 с.

10. Сахань О. М. Деструктивна діяльність сучасного українського політикуму як чинник конфліктності в суспільстві / О. М. Сахань // Матеріали за 7-а міжнародна научна-практична конференція: «Бъдещето въпроси от света на науката», 17–25 декември, 2011. – Т. 17. История. Философия. Политика. – София : Бял ГРАД БГ ООД. – 112 с.
11. Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський. – К. : Філадельфія, 1995. – 470 с.
12. Бурдые П. Практический смысл / П. Бурдые. – СПб. : Алетей, 2001. – 562 с.
13. Лазарев С. Поняття і види символічних ресурсів влади [Електронний ресурс] / С. Лазарев // Освіта регіону: Політологія, психологія, комунікації. – 2013'4. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1197>.
14. Ярема А. Концептуалізація поняття «символічний капітал» в соціологічній науці / А. Ярема // «Humanities & social sciences 2011» (HSS-2011), 24–26 November 2011, Lviv, Ukraine. – С. 320–323.
15. Донцов Д. Дух нашої давнини / Д. Донцов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – 341 с.
16. Михальченко М. Політична реальність в Україні: трансформація, модернізація, революція? / М. Михальченко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2005. – Вип. 7. – С. 18–27.
17. Вибори – шлях до демократизації суспільства. Методичні матеріали з питань виборчого процесу / за ред. В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 78 с.
18. Михайловська О. Специфіка здійснення інституалізації громадянського суспільства в умовах політичної модернізації в сучасній Україні / Оксана Михайловська // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – 2010. – №4. – С. 82–90.
19. Дорожня карта реформ: за результатами регіональних обговорень проекту дослідження «Модернізація України: визначення пріоритетів реформ». – К., 2010. – 21 с.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВА КАК ФАКТОР ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ДЕСТРУКТИВНОСТИ ВЛАСТИ

Сахань Е. Н.

Рассмотрена проблема политической модернизации украинского государства на современном этапе его развития, определен тип модернизации и особенности ее протекания в нынешних условиях. Проанализированы причины, которые мешают модернизационному реформированию нашего государства. Предложенные механизмы предотвращения деструктивности власти в условиях модернизационного обновления общественно-политической системы Украины на ее пути к европейским стандартам.

Ключевые слова: модернизация, политическая модернизация, «догоняющая» модернизация, «частичная» модернизация, реформационный процесс, деструктивность власти.

POLITICAL MODERNIZATION OF UKRAINIAN STATE AS A FACTOR OF PREVENTION OF THE POWER DESTRUCTIVENESS

Sahan O. M.

Political modernization is considered as a process focused on creation of foundations for stable society forming, increasing of a level and improvement of life quality and population activities, competitive ability of the state covering economical, social, cultural, legal and other areas of social life under the conditions of the present-day development of Ukrainian state, and therefore this process promotes prevention of the power destructiveness, because it corrects the consequences of its negative activities and prevents their repetition.

It is defined that modernization in Ukraine belongs to the type of «catch-up» (nonorganic, secondary), which means the usage of assistance and experience of the advanced countries that are perceived as an example, a guide, which should be aspired to in the process of economic, political, social and cultural and other reforms in the state, application of up-to-day technologies and equipment, investments, assistance in training of nationals, arrangement of conditions for civil society development, etc.

Attention is paid to peculiarities of the modernization processes running in Ukraine that are carried out in complicated conditions of the state development caused by the wide-ranging crisis and war unleashed by Donbas separatists on the east of the country with the support of Russia, which resulted in deterioration of life of the country population. These and other difficulties of the past connected with destructive policy of the previous leadership of the country and with activities of some rulers and political forces of the present time that can result in inhibition of progress, delay qualitative improvement in economic, political and social spheres, stop modernization processes on the stage of «partial modernization» and just feeding of power destructiveness.

It is underlined that a necessary condition of modernization in Ukraine is a reformation process organized by strong and responsible authority. However obstacles to modernization reformation of Ukrainian state appeared in the form of military and political, social and economic problems, lack of modernizers, public-spirited and socially conscious national elite and absence of a profound legislative basis, which would regulate the reformation process in the country, there is no clear plan of modernization of the main living environments of the society, a valuation and normative system is not formed, Ukrainian people have been in high-stress condition for a long time, the level of protest moods does not decrease in the society.

It is concluded that for prevention of the power destructiveness it is necessary clearly and firmly to carry out reformation renewal of the social and political system of Ukraine

with the political elite at the head, who has to be an example for the nation and to take on leadership of the modernization movement in the country, substantially change communication format of the authorities and population of the country towards partnership, carry out steps aimed at stimulating the processes of integration, democratic development and formation of civil society for achievement of high standards of the European social and economic stability, arranging of innovative space, creating conditions for the fullest realization of civil rights and freedoms of a person and a citizen that will be an efficient mechanism of prevention of the power destructiveness in our country.

Key words: *modernization, political modernization, «catch-up» modernization, «partial» modernization, a reformation process, the destructiveness of power.*

